

Bibliometria; Folyóirat -könyvtári

Az 1977 óta megjelenő REDC (a tudományos dokumentáció spanyol folyóirata), amelyet a tudományos információs és dokumentációs központ (CINDOC) ad ki, a könyvtár- és információtudomány egyik legfontosabb szakfolyóirata Spanyolországban. Első 19 évének szerzőiről 1997-ben jelent meg elemző tanulmány, melynek érdekessége, hogy a leggyakrabban publikáló szerzők – egy kivétellel – a CINDOC munkatársai voltak. A legtermékenyebbek 18, 16, 8, 6, illetve 5 írást jelentettek meg a folyóiratban.

A mostani – nyolc évet felölelő – elemzés szerint a legtermékenyebb szerzőnek 6, négynek 5, háromnak 4, az őket követőknek 3-3 cikke jelent meg. Az első 18 szerző közül már csak hatan a CINDOC munkatársai, sokan egyetemeken dolgoznak, és a tizedik helytől már külföldiek (három kubai, egy mexikói) is szerepelnek. Ha a leggyakoribb szerzők összes spanyol folyóiratban megjelent publikációit tekintjük, 27, 24, 15,

13 11-11, 8-8 (stb.) cikk fűződik a nevükhöz. Hivatkozás/cikk hányadosuk az előbbi sorrendben: 0,8; 1,0; 1,3; 1,7; 2,0; 0,9; 1,3; 0,9.

A vizsgált nyolc évben a cikkek 83,4%-a spanyol, 6,7%-a mexikói, 4,3%-a kubai, 1,2%-a holland eredetű volt. 1-1 cikk származási helye Chile, Peru, Uruguay, Venezuela, az Egyesült Királyság, illetve az EU. A Spanyolországon belüli sorrendet Madrid (42%), Andalúzia (20%), Valencia (10%) és Katalónia (8%) vezeti. A cikkek 60,8%-a az egyetemekről, 25,8%-a a kutatás-irányítás területéről (döntően a CINDOC-ból), 10,3%-a könyvtárakból, míg a magánszektorból mindössze 3,0%-a érkezett. A cikkek 39%-ának egy, 25%-ának két, 19%-ának három szerzője van, de akad 11 szerzős cikk is. Az átlagos szerzőszám ily módon 2,4 dokumentumonként. A szerzőtársak a cikkek 36,2%-ában azonos intézményből, 15,3%-ban más intézményből, de azonos országból valók, nemzetközi együttműködésből a cikkek 9,2%-a származik.

(Mohor Jenő)

Könyvtár- és tájékoztatásügy

Nemzetközi könyvtárügy

08/003

LOR, Peter Johan - BRITZ, Johannes Jacobus: Is a knowledge society possible without freedom of access to information? = J.Inf.Sci. 33.vol. 2007. 4.no. 387-397.p. Bibliogr. 31 tétel.

Lehetséges-e a tudástársadalom az információk szabad elérhetősége nélkül?

Hozzáférhetőség; Információs társadalom; Tájékoztatás szabadsága; Tájékoztatási politika

A modern információs és kommunikációs tech-

nológia (IKT) nem csak a globális gazdasági tevékenységet és tudásmegosztást teszi lehetővé, hanem az átláthatóságot és a demokráciát is javítja azáltal, hogy a civil társadalom számára teret és nyilvánosságot nyújt. Az internet és különösképpen a world wide web hatásos eszköznek bizonyult a gazdasági tevékenység befolyásolásában és a civil társadalom mozgósításában. Az IKT az elektronikus kormányzásra demokratizáló hatást gyakorol. Még vannak olyan kormányok, amelyek autoritárius eszközökkel próbálják ellenőrizni, ki használhatja az internetet, és milyen tartalmakat érhet el. Felmerül a kérdés: vajon az információs társadalom illetve a tudásalapú társadalom fejlődhet-e az információhoz való hozzáférés, a véleménynyilvánítás

szabadsága és az elektronikus tudástár elérésének hiányában? A szerzők a tudásalapú társadalom négy alappilléret fogalmazzák meg: IKT és konnektivitás, a tartalom és annak használhatósága, az IKT-n kívüli más infrastruktúrák, valamint a humán képességek. Megvizsgálják a tartalom és a hozzáférés kormányzati kontrolljának hatását mindegyik alkotóelemre. Egyrészt etikai, másrészt a társadalmi igazságosság szempontjából vizsgálják, hogy míg egy információs társadalom technológiára orientált koncepciója talán nem összeegyeztethetetlen a szigorú állami kontrollal, addig egy többdimenziós tudásalapú társadalom képtelen ilyen körülmények között fejlődni. A szabadság a tudásalapú társadalom elidegeníthetetlen része. Pusztán pragmatikus érvek is hasonló következtetésekre vezetnek.

(Autoref.)

08/004

PROSSER, David C.: Public policy and the politics of open access = LIBER Q. 17.vol. 2007. 2.no.

Politika és nyílt hozzáférés

Elektronikus publikáció; Hozzáférhetőség; Információáramlás; Megőrzés; Tájékoztatói politika

2002-es elfogadása óta egyre szélesebb körben beszédtéma, és válik mércévé a Budapesti Nyílt Hozzáférés Kezdeményezés (*Open Access Initiative*). A mindenféleképpen pozitív jelenséggel párhuzamosan egy másik – nem ennyire egyértelmű – is megfigyelhető, mégpedig, hogy a politika részéről megfogalmazott utalások egyre-másra kihatnak a tudósok kommunikációjára. Ezáltal a könyvtárosok és a kiadók számára egyaránt megváltoznak a munkamódszerek és az üzleti modellek.

Ma már közhely, hogy a tudás hatalom – és az is, hogy egyben gazdasági növekedést ösztönző tényező. A kutatás-fejlesztés (K+F), a tudáshoz való hozzáférés, a technológiai transzfer, valamint a jólét növelése nem függetlenek egymás-

tól. Ennek a felismerésnek a jegyében tűzte ki célul az Európai Unió a *Lisszaboni Programban (Lisbon Agenda)*, hogy az unió tagországaiból 2010-re a legversenyképesebb, tudásalapra épített társadalmat teremti meg, ahol valamilyeni tagállam GDP-jének legalább 3%-át fordítja K+F-re. Hogy egzakt számokkal lehessen jellemezni a „fejlődést” (hivatkozási indexek, letöltések, regisztrálások száma, stb.) kézenfekvőnek látszik olyan tudástárak létrehozása, amelyek alkalmazkodnak a hozzáférhetőség növekvő igényeihez, ugyanakkor segít számon tartani egy szakterület és/vagy intézet égíse alatt született munkákat/projekteteket.

A politika részéről először 2003-ban Berlinben fogalmazódtak meg az elvárások: „A tudás terjesztésének küldetése elégtelen, amennyiben nem tesszük lehetővé, hogy a társadalom számára széles körben és készen kínáljuk az információt” – hangzott az intenció. A DFG (*Deutsche Forschungsgesellschaft*) azt javasolta, hogy a publikációk vagy a nyomtatott változat megjelenésével egy időben kerüljenek elektronikus archívumokba, vagy legyenek olvashatók e-folyóiratokban, 6-12 hónapig nyílt eléréssel. Nagy-Britanniában a kutatási tanácsokat összefogó RCUK legtöbb tagját meggyőzte arról, hogy az általuk támogatott kutatások nyomán született tanulmányokat 2006. október 1. után helyezték letétekbe. Még őket is megelőzte azonban a Wellcome Trust gyakorlata (az élettani terület legjelentősebb pénzelosztója); ők praktikus okokból azt tartották ésszerűnek, hogy a régóta bejáratott *PubMed Central*-t jelöljék meg az egységes formátum okán, ami egyben megkönnyíti az alapítványi pénzek kezelését is. Ugyancsak 2003 a nyitánya az amerikai áttörésnek: ekkor fogadták el a *Bethesda Nyilatkozatot*, amelynek tartalma a brit elvekkkel vág egybe. A kérdéssel nemsokára a *National Institute of Health* kezdett foglalkozni. Ez a tengerentúli szervezet a maga 28 milliárd dolláros éves költségvetésével (amellyel hozzávetőlegesen 60 ezer tanulmány megírását támogatja) a világ

legnagyobb, nem katonai kutatásokat támogató alapítványa. Nem okozott hát nagy nehézséget, hogy döntésükkel kikényszerítsék a friss publikációk nyílt hozzáférését. (A politikai beleszó-lás ebben az esetben furcsamód épp az ellenkező hatást érte el: az önkéntesség elvének, valamint a hozzáférési idő meghosszabbításának elfoga-dása nyomán csupán a publikációk töredéke került a PubMed Central-ba. A szabályozást azóta módosították.)

Természetesen Európában is érzékelték a kér-dés fontosságát. Mivel az EU célja, hogy profilt adjon a területén folyó kutatásoknak (törekvés a *European Research Area* kialakítására), egy 2006 elején kiadott anyag a jövőben a támoga-tás odaítélésének feltételéként jelöli meg a nyílt hozzáférés garantálását. A Bizottság által 2007 februárjában szervezett konferencia félsikert hozott: a kötelező érvényű szabályozás helyett pusztán egy leendő irányelv kidolgozásáról be-szél az elfogadott nyilatkozat. A megoldást a 7. Kutatási Keretprogram támogatási feltételei je-lenthetik, amelyekben előírják a pályázóknak az elektronikus hozzáférés követelményét.

A jövő útja ezek után nem lehet más, mint egyfe-lől befolyásolni a politikai döntéshozókat, más-felől egyre tökéletesebb nyílt hozzáférésű for-rásokat kifejleszteni.

(Vasbányai Ferenc)

08/005

PROSSER, David - AYRIS, Paul: ACRL/SPARC Forum explores open access models. The future of scholarly publishing = *Coll.Res.Lib.News.* 68.vol. 2007. 8.no. 518-521.p.

Az ACRL/SPARC fórum a nyílt hozzáférésű model-eket vizsgálja. A tudományos publikálás jövője

Elektronikus folyóirat; Hozzáférhetőség; Publikálás -tudományos kiadványoké

Az elmúlt hét év során a SPARC (Scholarly Pub-lishing and Academic Resources Coalition) és

az ACRL (Association of College & Research Libraries) tudományos kommunikációs bizott-sága az amerikai könyvtáros egyesület (ALA) konferenciáin több vitafórumot is szervezett a téma kérdéseiről. A 2007 júniusában Washing-tonban tartott rendezvényükre ezúttal három ki-adót hívtak meg, hogy bemutakozzanak és be-széljenek a fenntarthatóságról is.

A rendezvényt Alma Swan (Key Perspectives Ltd) vezette, aki emlékeztetett arra, hogy je-lenleg több mint 2500 nyílt hozzáférésű (open access = OA) folyóirat jelenik meg – a lektorált folyóiratok közel 10%-a – különböző üzleti mo-delleket követve.

Az első bemutakozó Mark Patterson, a *Public Library of Science* (PLoS) igazgatója volt, aki felhívta a figyelmet a nyílt és a szabad hozzá-férés közötti különbségre, majd szólt a PLoS alapításáról és fejlődéséről. A PLoS Biology 2003-ban indult, a PLoS Medicine pedig 2004-ben; 2005-ben pedig három további folyóirattal rukkolt elő. Ezután Patterson a PLoS One filo-zófiáját ismertette, majd a pénzügyi kérdésekre is kitért.

Második előadóként Bryan Vickery, a *BioMed Central* (BMC) kiadó helyettese szólalt meg, amely egy kereskedelmi vállalkozás; 2000-ben adták ki első OA-folyóiratukat, és jelen-leg a legnagyobb OA-kiadó. A publikált köz-lemények – a PLoS-éhoz hasonlóan – magas színvonalúak. (A cikkenkénti költségek ehhez mérten magasak, 1 500 dollárt tesznek ki). Két-féle tagságdíj-sémát vezettek be, az intézmé-nyit (ahol az intézmény állja a költségeket) és a támogatóit (a szerzők bizonyos kedvezményt kapnak). Szólt a könyvtárak esetleges szerepé-ről (az információk szétsugárzása, illetve archí-vum működtetése).

Harmadikként Paul Peters, a *Hidawi Publishing Corporation* üzleti fejlesztésének irányítója ka-pott szót. Az 1997-ben alapított cég először ha-gyományos folyóiratok kiadásával próbálkozott, majd 2004-ben OA-folyóiratokkal kezdett kísér-letezni, mígnem 2007 óta csak ezekkel foglal-

kozik. Folyóirataikhoz közel 500 cikket nyújtanak be havonta – a növekedés üteme évi 60%! –, a visszautasított közlemények aránya pedig átlagosan 57%.

Megdöbbenő hasonlóság fedezhető fel a három kiadó között: elsősorban a minőségre és a szerzők szolgálatára koncentrálnak, felismerték, hogy csak a technika révén kell csökkenteni a költségeket (és az akadályokat elhárítani), emellett évről évre jelentős mértékben emelkedik a benyújtott cikkek száma, továbbá mindhárman a fenntarthatóságot célozzák meg.

A legutolsó, de megválaszolatlan kérdés az, mi is a könyvtárak szerepe ebben az OA-folyóirat környezetben. A könyvtárosok lehetőségei az alábbiak lehetnek: javasolhatják az egyetemi oktatók számára ezek használatát (a helyi OPAC-ba építve rekordjaikat), illetve ösztönözhetik hasonlókat indítását, együttműködhetnek a vezetéssel, a finanszírozást végző testületekkel és a politikusokkal egy olyan OA-politika kialakításában, amely a kutatások igényeit kielégíti, továbbá maguk is létesíthetnek és működtethetnek intézményi archívumokat, ezzel is igazolva intézményük intellektuális gazdagságát. Fennáll annak a veszélye is, hogy a könyvtáros szakma kitér ez elől a felelősség elől, és a perifériára szorul az OA-folyóiratokról folytatott vitában, de ha vállalják, meg tudják szilárdítani a helyzetüket a tudományos kommunikáció folyamatának központi és integráns részeként. (A fórumon elhangzott beszélgetéseket az érdeklődők a <http://www.arl.org/sparc/meetings/ala07/> címen olvashatják el teljes terjedelmükben.)

(Murányi Lajos)

08/006

AYRIS, Paul: Embedding open access into the European landscape. The contribution of LIBER = LIBER Q. 17.vol. 2007. 2.no.

A LIBER hozzájárulása a nyílt hozzáférés európai szintű elfogadtatásához

Egyesület -könyvtári -nemzetközi; Elektronikus publikáció; Hozzáférhetőség; Megőrzés

2007 februárjában az Európai Bizottság konferenciát szervezett Brüsszelben a nyílt hozzáférés (*Open Access*) jövőjéről. A testület úgy döntött, szorgalmazza valamennyi publikáció és tudástár szabadon hozzáférhetővé tételét, amelyek európai kutatási alapok támogatásával jöttek létre. Szakmai oldalról az elhatározást a kutatói társadalom nagy része elfogadja: a területért felelős biztos ekkor kapta meg azt a – 17 ezer magánszemély, illetve 740 intézmény által aláírt – petíciót, amely javaslatokat fogalmazott meg a Bizottság szakpolitikai stratégiájához; de hasonlóképpen vélekedett a kontinens fővárosaiban működő egyetemek 120 ezer oktatót és 1,5 millió hallgatót tömörítő szervezete (az UNICRA) is.

Mivel magyarázható ez az igény? Azzal, hogy számos adatbázis és szakfolyóirat a mai napig csak előfizetéssel érhető el, korlátokat állítva ezáltal a kutatási információk szabad áramlásának útjába. A helyzetet közös európai projektek igyekeznek orvosolni: a DRIVER például nyílt hozzáférésű archívumok hálózatát kívánja kiépíteni, integrálva magába a különálló elemeket. De említhető a PLANETS is, amely nemzeti könyvtárakat, levéltárakat, a legnívósabb kutatóintézeteket hozza össze a csúcstechnológiát fejlesztő cégekkel, hisz ennek az együttműködésnek is az open access használói közösség látja majd a hasznát. A PLANETS támogatni szeretné az említett szervezeteket megőrzési terveik elkészítésében és kivitelezésében; módszereket, eszközöket és szolgáltatásokat kínál a digitalizálás folyamatához; olyan keretrendszert hoz létre, amely képes az alprojekteket szolgáltatási hálózatként működtetni. Ezek a példák is azt igazolják, hogy az EU fogadóképz a közösségi fejlesztésekre, ezáltal újszerű gondolkodásmódot és megoldásokat képes belevinni az európai kutatási infrastruktúrába.

A cikk a továbbiakban az OAI (*Open Acces*

Initiative) 2007-ben lezajlott szakmai összejövetelen történekről számol be, amely kezdeményezést a LIBER a kezdetek óta támogatja. A korábbi találkozókhoz hasonlóan egy helyen voltak megtekinthetők a technikai bemutatók, valamint a könyvtári és kiadói prezentációk; ezeken kívül a kutatói és végfelhasználói szempontokat ismertető előadásokra került sor.

A szerző úgy látja, ma már általánosan elfogadott az a nézet, hogy az archívumok közötti kommunikáció során újra és újra használt objektumok eléréséhez a leglényegesebb kérdés az egyes rendszerek kompatibilitása. A folyamat elindításáért az OAI-PMH (*Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting*) tette a legtöbbet. Ugyancsak széles körben osztják azt a véleményt, amely szerint az egyes digitális objektumok – változatos alkalmazhatóságuk révén – ma már dinamikus szereplők a virtuális térben. Az OAI-ORE (*Object Reuse and Exchange*) keretében 2007 januárjában már meg is kezdődött a konkrét munka a minél nagyobb fokú interoperabilitás megteremtésére. Első lépésben elkészült az archívumok jegyzéke (DOAR – *Directory of OA Repositories*).

A második szekció előadásai közül az OA új üzleti modelljének bemutatását kísérte a legnagyobb figyelem. Részcsekefizikával foglalkozó kutatók már 15 éve megteremtették a szakterület publikációinak „full green” rendszerét (*arXiv*), amelyet a Cornell University működtet. Azonban a könyvtárak mind ez ideig kénytelenek előfizetni bizonyos magfolyóiratokra; ők abban reménykednek, hogy az alapítványokat, laboratóriumokat és könyvtárakat egyesítő SCOAP3 konzorcium megoldást talál a problémájukra. És hogy manapság mi foglalkoztatja a felhasználókat? Többek között az, hogy nemzeti szinten néhány országban már megvalósult a doktori értekezések hozzáféréseinek álma, az újabb lépés a nemzetközi átjárhatóság biztosítása kell, hogy legyen. Ezt a feladatot a *DART-Europe* fogja megoldani.

(*Vasbányai Ferenc*)

Nemzeti könyvtárügy

08/007

MÜLLER, Christoph: Zum Stand des Bibliothekswesens in Buenos Aires = Bibliotheksdienst. 41.Jg. 2007. 9/10.no. 977-984.p. Bibliogr. lábjegyzetben.

Buenos Aires könyvtárügye

Egyetemi könyvtár; Nemzeti könyvtár; Országgyűlési könyvtár; Országos szakkönyvtár -pedagógiai

A 14 millió lakosú Buenos Aires könyvtárügye egész Argentína könyvtári helyzetét meghatározza. A 2004-ben ott tartott IFLA kongresszus alkalmából a világ könyvtárosainak figyelme is ráirányult.

A Nemzeti Könyvtárat 1884-ben alapították. Állományát ma egységes leltár hiányában hetven különböző cédulakatalógus és adatbázis tárja fel, ezért pontos adatai ismeretlenek. Súlyosbítja a helyzetet, hogy 1992-ben az új épületbe való átköltözés a katonaság segítségével történt, aminek következtében a periodika-állomány teljesen szétzilálódott. Tizenöt hónapos munkával rendezték újra cím és évfolyam szerint a folyóiratokat és az újságokat. Az újraleltározás után ma CDS/ISIS alapú adatbázisban tájékozódhatnak róluk az érdeklődők. Az állomány teljes körű újraleltározását MARC formátumban tervezik, a tartalmi feltárásnál az UNESCO tárgyiszó rendszerét követik.

A gyarapítás alapja a kötelezpéldány jog, azonban az Argentínában megjelenő műveknek csak mintegy harmada jut el a könyvtárba, elsősorban azért, mert az ellenőrzés feladatát a könyvtár átadta a Könyvkereskedők Kamarájának. A Kamara adja az ISBN és az ISSN számokat is.

A Kongresszusi Könyvtár, mely az országgyűlés palotájának közelében három épületben működik, nagyságrendjét tekintve a város második könyvtára. 1948 óta az ENSZ dél-amerikai raktárkönyvtárának szerepét is betölti, 1986 óta az

EU referenzkönyvtára. Gyűjtőköre elsősorban a jog, a gazdaság és a politika, de beszerez a társadalom- és a humán tudományok körébe tartozó műveket is. A hét bármelyik napján, a nap bármelyik órájában igénybe vehető korlátozás és használati díj nélkül, gyermek- és ifjúsági olvasóterme is van, ezáltal részben nyilvános városi könyvtári szerepet is betölt a parlamenti és a tudományos könyvtári funkciók mellett. Prézens könyvtár, csak a képviselők és a bírák kölcsönözhetik könyveit. 1984-ben kezdték el az állomány gépi katalogizálását, a gyűjtemény túlnyomó része ma már elektronikus úton elérhető. Az Oracle által fejlesztett programmal, MARC formátummal dolgoznak. A tárgyi feltárás a Dewey-féle tizedes osztályozási rendszerben folyik. A katalogizálási részleg egyes szolgáltatásait az ország számos kisebb könyvtára is átveszi, így a Kongresszusi Könyvtár részben nemzeti könyvtári feladatokat is ellát, olyanokat, melyeket az ország nemzeti könyvtára technikai elmaradottsága miatt jelenleg még nem tud nyújtani.

Az ország legnagyobb egyeteme, az állami Buenos Aires Egyetem könyvtára is kiemelkedik az egyetemi könyvtárak közül. SISBI elnevezésű koordinációs központja irányítja a 13 fakultás könyvtárának szakmai tevékenységét, sőt ezen kívül is a város több felsőoktatási intézményének könyvtári munkáját. A SISBI tevékenységének központjában a könyvtári állományok központi katalogizálása és feltárása, a rendszeren belüli tájékoztatás, a periodikák központi beszerzése áll.

Figyelemre méltó még az Argentínai Katolikus Egyetem Könyvtára. Ebben a központ mellett még öt karilag elkülönülő fakultási könyvtár is működik, de a digitális hálózat összeköti őket a központtal, az állomány túlnyomó része online elérhető. A szakkönyvtárak közül kiemelkedik az Oktatási Minisztérium épületében működő pedagógiai könyvtár, mely a neveléstudomány területén nyújtott információs szolgáltatásain túl az iskolai könyvtárak ügyeivel is foglalkozik. Összességében megállapítható, hogy a katonai

diktatúra alatti és utáni politikai, gazdasági és társadalmi krízis következtében Buenos Aires (és ennek nyomán Argentína) könyvtárügyét még ma is bizonyos elmaradottság és stagnálás jellemzi. A könyvtári munka hatásfoka és a nyújtott szolgáltatások színvonala különösen a nemzeti könyvtárban szorul fejlesztésre. Az előrejutást a könyvtárosképzés javítása, a személyzeti politika módosulása, jobb anyagi és technikai ellátottság tenné lehetővé. Ezt a folyamatot a 2004. évi IFLA kongresszus érezhetően előmozdította.

(Katsányi Sándor)

08/008

HOKKA-AHTI, Ritva: Suomi-ilmiöstä suomalaisiksi uelmaksi = Kirjastolehti. 100.vsk. 2007. 2.no. 3.p.

A „Finnország jelenségtől” a „finn álomig”. A finn nemzeti stratégia 2007-től 2015-ig

Fejlesztési terv; Információs társadalom

Finnországban nyilvánosságra került a nemzeti információs társadalmi stratégia a 2007 és 2015 közötti időszakra.

A célt az információs társadalom nyújtotta „jó életminőségben” határozták meg, ahol „a munka, a családi élet és a szabadidő eltöltése harmonikus egységben, egyensúlyban van.” Az innováció, a megújulás és a versenyképesség gyakorta ismétlődő szavak a tervezetben. Az új tudástársadalmi stratégiára valószínűleg lelkesítően hathatott a közismert „Finnország jelenség” pozitív megítélése, mivel az „Új Finnországot” egy nemzetközi szinten is húzóerővel bíró, emberközeli és versenyképes társadalomként értelmezi. Nem pusztán egy információs társadalmat vizionál a tanulmány, hanem egy tudásalapú, egyben szolgáltató társadalomról is szól.

Ebben a megújult Finnország-képben szerencsére helye van a könyvtáraknak is. A könyvtárakat társadalmilag is megbecsült intézményekként emeli ki, a tudástársadalom egyfajta

jelentős találkozási tereként fogja fel. A könyvtár különleges szerepe a sokoldalú tartalmak, ismeretek nyújtásában, az ingyenes felhasználói végpontok kialakításában és a szakképzett személyzet megerősítésében foglalható össze.

A stratégiai elgondolásban a könyvtár a „Finnország az emberközeli és versenyképes szolgáltató társadalom” c. fejezetében található. A megvalósulás előfeltételeként jelölik meg a nemzeti digitális könyvtár alapjainak lerakását, valamint a Finn Nemzeti Könyvtár digitalizálandó egységeinek felgyorsítását. A másik nagy horde-rejű intézkedés lényege a következő: minden könyvtártípus egyetlen nemzeti adatbázis keretében történő megjelenítése.

Nemrégiben egy finn filozófus, Pekka Himanen nyilatkozott arról a „finn álom”-ról, amit ezen stratégiák általában előrevetítenek. Szerinte az ún. finn álom kulcsfogalma az innováció és a gondoskodás. Ebben benne foglaltatik az egyenlő esélyek, lehetőségek etikája is. Az innovációt olyannyira fontosnak tartja, hogy külön miniszteri tárcát is javasol ennek előmozdítására. „Nagyon jók vagyunk mi, finnek az ötletek gyártásában, de már kevésbé sikeresek azok üzleti tevékenységgé alakításában” – állítja a filozófus. Finnországot egy olyan jégkorongcsapattal hasonlítja össze, amelyik világelső, noha a gyakorlatban majdnem mindig vesztesre áll.

A cikk szerzője egyetért ezzel, mivel jelenleg innovációs válság van, és a már megszületett döntések sem nevezhetők innovatívnak. A siker kulcsa ugyanis az innovációt támogató, azt megalapozó tudás megszerzésében keresendő. Ugyanakkor meg kellene találni azokat a területeket, ahol Finnország a jövőben is az abszolút Nr. 1. lehetne.

A könyvtár – kétség sem férhet hozzá – az innováció, az alkotó tevékenységeket támogató tudás megszerzésében a legfontosabb tényező. A hatékonyság, innováció természetesen feltételezi a magas szintű oktatást, valamint az alkotáshoz, innovatív gondolkodáshoz szükséges környezetet. Amennyiben a könyvtárak képesek lesznek

a jövőben is megőrizni gyűjteményeik magas színvonalát, akkor az alkotó kapacitások támogatásában igen sokat tehetnek.

Ami a finn könyvtárügyet illeti, mindeddig még nem sikerült a világ könyvtárról alkotott tudásbázisát lényegesen befolyásolnia, pedig a finn könyvtárak jövő-konceptiója eredményesnek, gazdaságosnak és népszerűnek tűnik. Míg a különböző stratégiák, prognózisok szerint a finn oktatási koncepció igazi exporttermékké vált, addig erről szó sincs a finn könyvtári koncepció esetében. Pedig ez a koncepció kiváló minőségű „csomag”, akár mint exporttermék is megállná helyét – állítja a szerző.

(Kránitcz Lászlóné)

08/009

BELLMANN, Ramo: Im Spannungsfeld von regionaler Autonomie und spanischer Zentralgewalt. Das katalanische Bibliothekssystem entwickelt sich rasant = BuB. 59.Jg. 2007. 9.no. 623-626.p. Bibliogr. lábjegyzetben.

A regionális autonómia és a spanyol központi hatalom közötti feszültségben: a gyorsan fejlődő katalán könyvtári rendszer

Egytemi könyvtár; Könyvtári rendszer; Könyvtártörténet -nemzeti; Közművelődési könyvtár

A katalán könyvtárügy története szorosan kötődik az elmúlt században Spanyolországban lezajlott, a katalán autonómiát befolyásoló politikai eseményekhez. A huszadik század elején meginduló fejlődést megszakította Primo de Rivera diktatúrája, viszont a Második Köztársaság, mely az autonóm katalán kormányzat (Generalitat) létrejöttét eredményezte, új lehetőségeket nyitott. A polgárháború befejeztével Franco diktatúrája alatt azonban megszűnt a katalán autonómia, a katalán nyelv közéleti használatát betiltották, a stagnálás évtizedei következtek. 1981-ben a demokratikus nyitás visszaállította az autonómiát, ugyanebben az évben megalkották a katalán könyvtári törvényt,

mindez az azóta folyamatosan tartó fejlődés nyitánya volt.

A katalán nemzeti könyvtári funkciók részleges betöltésére először a Katalán Kutatási Intézet könyvtára, a Katalán Könyvtár vállalkozott a huszadik század elején. Ez a kezdetben szerény, adományokból táplálkozó gyűjtemény a négy katalán megye egyesülése után nyilvános kulturális intézménnyé vált, 1914-1923 között rendkívül gyorsan fejlődött. Primo de Rivera diktatúrája alatt viszont nemzeti könyvtári funkcióját megszüntették, a többihez hasonló központi könyvtárrá minősítették vissza. A Második Köztársaság alatt régi szerepkörét visszakapta, új épületbe költözhetett, s állománya is jelentősen nőtt. A polgárháború végével ismét központi könyvtárrá degradáltak, Franco diktatúrája alatt egy közkönyvtár és egy egyetemi könyvtár keverékeként vegetált, ismét ajándékokból élt, mint az alapítása utáni években. 1981 gyökeres változást hozott: az új könyvtári törvény jóvoltából a Katalán Könyvtár kötelezpéldány jogú tényleges nemzeti könyvtárrá vált. Kialakult a folyóirattára, fonotékája és a kisnyomtatvány gyűjteménye is, feladata lett a nemzeti bibliográfia szerkesztése. 2001-ben elkezdte állományának digitalizálását, öt másik katalán könyvtárral együttműködve 100 ezer könyvet akarnak az interneten keresztül is hozzáférhetővé tenni.

Katalóniában a közkönyvtárak ügye a huszadik század elején a mélypontról indult, a lakosság fele analfabéta volt. 1918-ban nyílt meg az első népkönyvtár, majd 1920-ban technikai központot szerveztek a népkönyvtárak ellátására. A Primo de Rivera alatt elhanyagolt intézményeket a Második Köztársaság újjászervezte, 1939-ben már 21 népkönyvtár és egy bibliobusz működött Katalóniában. A Franco-diktatúra alatt a fejlesztés megszűnt, a megcsonkított és cenzúrázott könyvtárak csak vegetáltak.

Ma a városok és községek 326 közkönyvtárat tartanak fenn, a 3000 lakosnál kisebb települések ellátását 11 bibliobusz szolgálja. A közkönyvtárak öt hálózatot képeznek, mindegyik

mellett központ működik a könyvtári munka koordinálására.

Katalóniának korábban egyetlen egyeteme volt, a 15. században alapított neves Barcelonai Egyetem. A hatvanas és a hetvenes években egy, a kilencvenes években több új egyetemet szerveztek. A katalán egyetemek szervezeti kettős kötődésűek: egyrészt a központi spanyol hatóságokhoz tartoznak, másrészt a katalán közigazgatáshoz. Állományukat korábban a sokféle osztottság jellemezte, 1985-től nagyobb egységek létrehozására törekszenek, pl. a Barcelonai Egyetem állománya korábban 150 kisebb szemináriumi könyvtár között oszlott meg, ezek többé-kevésbé önállóan tevékenykedtek. A kilencvenes években a szemináriumi könyvtárakat 23 nagyobb egységbe vonták össze, központosították a katalógizálást, a gyarapítást, a könyvtárközi kölcsönzést. A következő években folytatni fogják az egyetemi könyvtárak modernizálását: korszerű szabadpolcos tereket kívánnak kialakítani, s bevezetik az egységes, gépesített kölcsönzési rendszert. 1996-ban létrejött a katalán egyetemi könyvtárak konzorciuma, első tervei között a közös katalógus létrehozása szerepelt.

A katalán autonómia visszaállítása után a minisztériumok több mint hatvan speciális szakkönyvtárat hoztak létre. Vannak köztük, melyek tevékenysége az adott minisztériumi részleg kiszolgálására korlátozódik, mások külső használókat is kiszolgálhatnak, és külön csoportot alkotnak a felsőfokú oktatási intézmények könyvtárai.

(Katsányi Sándor)

08/010

WOŁOSZ, Jan: Changes in public librarianship in Poland after the political transformation of 1989 = Polish Libr.Today. 7.vol. 2007. 139-144.p.

A könyvtárügy átalakulása Lengyelországban az 1989-es rendszerváltás után

Állami irányítás; Fenntartó szerv; Közművelődési könyvtár; Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági

Ha csak a statisztikai adatokat nézzük, akkor is érzékeljük, hogy a lengyel könyvtárügyet súlyosan megrázta a rendszerváltás után kialakult helyzet: a nyilvános könyvtárak száma 10.300-ról 8 és félezerre esett vissza. A kétségtelen pozitívumokon túl (megszűnt a cenzúra, illetve az ideológiai alapú központi irányítás) meghatározóak lettek a gazdasági megfontolások. Lengyelországban ezt a váltást nehezen és fájdalmasan élte meg a társadalom – és annak részeként a könyvtárosság.

Pedig a szakma részéről többször is megfogalmazódott, először 1990-ben, hogy rendezzék a vitás kérdéseket. Az 1997-es *könyvtári törvény* azonban az állami akarat érvényre jutását tükrözte. A minisztérium szinte csak a kutató-elemző tevékenységet, a folyamatok koordinálását vállalta magára, a finanszírozás terhére ugyanakkor áthárította az önkormányzatokra. Nem csoda, ha tömegesen zárták be a könyvtárakat, bocsátották el a munkatársakat, és a tendenciát az egyébként szervezett és nagy létszámú szakszervezetek felépése sem tudta megváltoztatni.

Új megpróbáltatást hozott az önkormányzatokról szóló törvény 1999-es módosítása. Az addigi 49 vajdaság helyén ekkor alakították ki a ma is működő 16 közigazgatási egységet, és vezették be a megye fogalmát. A lépés újabb elbocsátásokat, a magasan képzett kollégák helyét átvevő (olcsóbb), szakképzetlen munkaerő felvételét, más profilú intézményekkel való nagyarányú összevonást jelentett. Mivel nem tisztázták előzetesen, hogy mit jelent majd a megyei és városi könyvtárak munkamegosztása a gyakorlatban, így nem meglepő, hogy a kényszermegoldások következtében a 380 megye 3/4-ében ma sem a törvénynek megfelelő állapotok uralkodnak.

Külön fejezet a történetben a vajdasági könyvtárak ügye. 1990 után évekig élt a régi gyakorlat, miszerint ez a könyvtártípus a központi költségvetésből részesedett; támogatta területén az új létesítmények alapítását, és anyagi illetve szakmai/módszertani segítséget nyújtott azoknak. Már ezekben az években érződött némi

súrlódás az állam által támogatott és az egyes önkormányzatok által kinkeservvel fenntartott struktúra szereplői között, és az 1999-es törvény csak rontott ezen, amikor a vajdasági könyvtárakra bízta a felügyelet ellátását, ugyanakkor megvonta tőlük az alsóbb fokú könyvtárak támogatásának forrásait. A cikk szerzője szerint mindenki látja, hogy előbb-utóbb elengedhetetlen lesz a megyei könyvtárak hiányzó szintjét létrehozni, de senki nem vállalja magára a lépés anyagi terheit. Addig pedig, amíg nem születik döntés az ügyben, mindenki igyekszik megtalálni a saját helyét az adott keretek között.

Nagy lökést adott a lengyel könyvtárügynek (is) az Európai Unióhoz való csatlakozás. A 2004 és 2013 közötti időszakra szóló stratégia komoly célokat tűzött ki, és ennek köszönhető, hogy 2005-ben a könyvtárak által beszerzett könyvek már 52%-át a költségvetés fizette, javítva valamiképp a statisztikákon (1988-ban 100 lakosra még 18,6 db új könyv „jutott”, amit látványos hanyatlás követett – most az érték: 9), és előre lépés történt technikai téren is (IKONKA-projekt). Az olvasók számára arrafelé igazán nem panaszkodhatnak: egyes területeken a népesség 35-40%-a könyvtárhasználó (az országos átlag 19%), különösen a diákok, akiknek száma 1990 óta megháromszorozódott.

A szerző következtetése az, hogy a kormánynak Lengyelországban is nagyobb szerepet kellene vállalnia a könyvtárügy finanszírozásában, már csak azért is, mivel az EU-ban ez az általános jelenség.

(Vasbányai Ferenc)

08/011

BASOV, Sergej Aleksandrovič: Demokratičeskaâ koncepciâ upravleniâ bibliotečnym social'nym institutom = Bibliotekovedenie. 2007. 3.no. 29-35.p. Bibliogr. 9 tétel.

A könyvtári társadalmi intézet irányításának demokratikus koncepciója

Állami irányítás; Egyesület -könyvtári -nemzeti

A polgári társadalom fejlesztését Oroszországban az ország vezetői az egyik legfontosabb feladatnak tekintik. A 2005-2008-as évekre szóló társadalmi-gazdasági fejlesztési program is tartalmazza a polgári társadalom fejlődésének elősegítését.

A kulturális szférában is megvannak a feltételei annak, hogy az irányítási funkciók egy részét átadják az önszabályozó szervezeteknek. Az önszabályozó intézetek létrehozására irányuló kulturális minisztériumi politikai akarat és készenlét mellett szükség van a feladatok ellátására képes, speciálisan szervezett szakmai társadalmi szervezetre.

A könyvtári demokrácia az 1980-as évek végén kezdődött az önkéntes alapon működő könyvtári egyesületek és társaságok megalakításával. 1989-ben jött létre a Leningrádi Könyvtáros Társaság, a következő évben 11 regionális könyvtári egyesület kezdeményezésére megalakult az oroszországi könyvtári egyesületek és társaságok szövetsége. 1994-től Oroszországi Könyvtári Egyesület (Rossijskaâ bibliotečnaâ asociaciâ = RBA) néven működik. A lelkesedés azonban az 1990-es évek közepére alábbhagyott, a „könyvtári demokrácia” vagy teljesen kialudt, vagy alkalmazkodott az állam által diktált, illetve a szovjet hagyományokból eredő feltételekhez. Az 1995-ben elfogadott törvények egyforma jogi és gazdasági feltételeket teremtettek az összes nem kereskedelmi szervezet számára. A könyvtári egyesületek és társaságok minden kétséget kizáróan a szakmai szervezetek közé tartoznak, de jogi státuszuk (és adózási rendjük) tekintetében semmiben sem különböznek a többi nem kereskedelmi szervezettől. A könyvtárügyben csaknem húsz éve kezdődött a társadalmi szervezetek szerepének tudományos megalapozása. A mai napig aktuális az az 1990-ben megfogalmazott feladat, amely a könyvtárügy irányításának társadalmi-állami rendszerét célozta meg.

Ahhoz, hogy a könyvtáros társadalom törvényes helyét az ágazatirányítási rendszerben

meghatározzák, nem a hagyományos fogalmakat (könyvtár, könyvtárügy) kell használni, hanem a „könyvtári társadalmi intézet” fogalmát. Ennek generikus fogalma a „szakmai társadalmi intézet”, amely az embernek a társadalmi munkamegosztás folyamatában történelmileg kialakult szakmai tevékenységét jelenti.

A szakmai intézmények célja a társadalmi viszonyok összességének támogatása (fejlesztése) egy meghatározott (jelen esetben a könyvtári) társadalmi intézet keretében. Ez az országban működő könyvtári egyesületek (társaságok és egyesületek) összessége. Ezek a szervezetek egyesítik (strukturálják) az ország szakmai könyvtári közösségét. Az egyesülés kritériumai (akár magánemberek, akár szervezetek esetén) sokfélék lehetnek: a könyvtár típusa, szakterülete, feldolgozási folyamata stb. A lényeg, hogy a könyvtári közösséget az állammal folytatott párbeszédben csak területi elv szerint létrehozott és a könyvtári társadalmi intézet egészét átfogó szervezet képviselheti. Ilyen szervezet pedig csak egy van, az RBA. Hasonlóképpen regionális szinten is a regionális könyvtári társadalmi intézeteket a regionális hatalom mellett a regionális könyvtári egyesületeknek kell irányítaniuk. Ehhez azonban törvényi szinten kell a könyvtári szakmai szervezeteket megfelelő hatáskörrel felruházni, amihez meg kell találni a jogi rendszerbe illeszkedő szervezeti formát. Ilyen szervezeti-jogi forma lehet az „önszabályozó szervezet”. Az RBA egyelőre sem elméletileg, sem intézményileg nem tekinthető önszabályozó szervezetnek, de erre kell törekednie. Első lépésként szerződéseket kell kötni a hatalmi szervekkel arról, hogy egyes állami jogköröket átadnak az RBA-nak és a regionális egyesületeknek. Az RBA erről már folytat tárgyalásokat, a 2005-2010-re szóló fejlesztési főirányok tartalmazznak olyan részeket, amelyek szerint lehetséges lesz a hatalmi feladatok újraosztása az állami szervek és az önszabályozó egyesületek között.

Az RBA átalakítása önszabályozó egyesületté a szervezési elvek és munkairányok lényeges

módosítását igényli. Az RBA nem korlátozza a tagok jogait, és nem visel semmiféle felelősséget az általuk vállalt kötelezettségeikért. Önszabályozó szervezetként az RBA nem egyesítheti tagjait ilyen „puha” feltételekkel, lényegesen növelni kell a kölcsönös felelősséget. Az RBA-nak fokozatosan a szakmai erkölcs és kompetencia biztosítékává kell válnia. A társadalom előtt nem az államnak, hanem a szakemberek közösségének kell elszámolnia. Mindez csak akkor lehetséges, ha az RBA meghozza az átalakulásra vonatkozó döntését, ha valóban ki akar jönni az állam „árnyékából”.

(*Viszocsekné Péteri Éva*)

08/012

REIMER-BÖHNER, Ute: Der lange Weg zur Informationsfreiheit. Südafrikas Öffentliche Bibliotheken treten nur langsam aus dem Schatten der Apartheid = BuB. 59.Jg. 2007. 7/8.no. 520-526.p. Bibliogr. lábjegyzetben.

Res. angol és francia nyelven

Hosszú út az információs szabadsághoz. Dél-Afrika közkönyvtárai csak lassan tudnak megszabadulni az apartheid árnyékától

Hátrányos társadalmi helyzetű olvasó; Hozzáférhetőség; Tájékoztatás szabadsága

2007 augusztusában Durbanban rendezték meg az IFLA világtalálkozását. Ebből az alkalomból irányult a világ könyvtáros társadalmának figyelmé Délfrikára.

13 évvel az apartheid bukása után még mindig elég távolinak tűnik az információhoz való egyenlő hozzáférés a lakosság több mint felét alkotó feketék számára. Az afrikai kultúrák nem rendelkeznek olvasási hagyományokkal. A társadalom ugyanakkor nem kerülheti el a nyugati mintájú kultúra átvételét. Ebbe szervesen beletartozik a könyvek, illetve az elektronikus szövegek olvasása. Dél-Afrika hatalmas erőfeszítéseket tesz azért, hogy kialakuljon az olva-

sási kultúra, és hogy a lakosság olvasó nemzeté váljon. Ennek egyik fő akadály a sokféle beszélt nyelv. Dél-Afrikában 11 hivatalos nyelv létezik, de a könyvpiac és a weboldalak nyelve csupán kettő, az angol és az afrikaans (a dél-afrikai holland).

Senki sem kérdőjelezi meg a beruházások és a felzárkózás fontosságát. A kormány, a média és a nagyközönség azonban eddig csekély érdeklődést mutatott a könyvtárak iránt. Még sem említik őket a kulturális lemaradás leküzdéséről szóló nyilvános viták során. Ez valószínűleg azzal is magyarázható, hogy nincs hivatalos szervezet, amely felelősnek érezné magát a könyvtárakért. Hiába van lefektetve az 1996. évi új alkotmányban, hogy a közkönyvtárak az egyes vidéki közigazgatási szervek fennhatósága alá tartoznak, ez a finanszírozásra nem kötelezi őket, és arra sincs rendelkezés, hogy a könyvtárak a nemzeti adóbevételekből részesülhessenek.

(*Autoref. alapján*)

Lásd még 1, 15

Központi szolgáltatások

Lásd 40

Együttműködés

08/013

JIN, Xudong - BEECHER MAURER, Margaret : Managing the advantages and challenges of multiple library consortia. The view from within the library = J. Access Serv. 4.vol. 2006. 1/2.no. 41-58.p. Bibliogr.

A sok könyvtárat összefogó konzorciumok előnyeinek és kihívásainak menedzselése - ahogy egy könyvtárból látják

Egybehangolt állományalakítás; Együttműködés -belföldi; Vezetés

A cikk szerzői az OhioLINK együttműködési körbe tartozó könyvtárak konzorciumi ügyekben tapasztalt vezetői, ezt írják: „A legtöbb könyvtárban soha nem volt meg, nincs meg és nem is lesz meg az összes információforrás, amelyre használóinak szüksége van.” Erre a problémára az egyik megoldást a konzorciumi együttműködése jelenti. A különböző könyvtárak állományalakítási tevékenységének egybehangolása érdekében kifejtett törekvések a konzorciumok létrejöttével teljessé váltak.

A konzorciumokba való bekapcsolódás a könyvtári munka szinte minden területét érinti. A partneri viszony révén a könyvtárak védekezhetnek a növekvő költségekkel és a csökkenő költségvetésekkel szemben. A konzorciumi tagok közötti kommunikációhoz (a döntéshozatalhoz, a hatékony működtetéshez, a tapasztalatok megosztásához) rendelkezésre állnak a korszerű számítástechnika és távközlési eszközei (távkonferenciák, közös munkára alkalmas szoftvertermékek stb.).

A forgalmazókkal való tárgyalás során kreatívan ki kell használni a konzorciumi kapcsolatrendszert. Tipikus, hogy egy-egy könyvtár több különböző konzorciumnak is tagja, a könyvtárak konzorciumi kapcsolatrendszerre meglehetősen szövevényes. Az egyes megállapodások átfedései jelentős adminisztratív költségekkel járnak, és néha szükségtelen forrásokat is eredményeznek. A részt vevő könyvtáraknak tisztában kell lenniük azzal, hogy „önállóságuk elvesztéséért” kárpótolja őket az az erő, amely a könyvtárak közös fellépésében rejlik a tárgyalások stb. alkalmával. Meg kell tanulni viszont, hogyan lehet az adminisztratív költségeket leszorítani, különösen ami a kommunikációt és a szervezet belüli információáramlást illeti. A konzorciumi együttműködés javítását szolgálná az is, ha a konzorciumok bizottságai rövid és hosszú távra egyaránt stratégiai tervet készítenének.

(Hegyközi Iлона)

08/014

MALACKOVA, Eva - SOSNA, Karel: The Joint Czech and Slovak Digital Parliamentary Library = IFLA J. 33.vol. 2007. 3.no. 251-257.p.

Res. francia, német, orosz és spanyol nyelven

A közös Cseh és Szlovák Digitális Parlamenti Könyvtár

Együttműködés -nemzetközi; Elektronikus könyvtár; Országgyűlési könyvtár

Ma már közismert tény, és több parlament tapasztalatai is ezt támasztják alá, hogy a nagyközönség és a törvényhozó testületek közötti kapcsolat szorosan összefügg a parlamenti könyvtárak által a különböző parlamenti tevékenységekről nyújtott információk minőségétől. Ez még akkor is így van, ha a parlamenti könyvtár – helyzetéből adódóan – nem nyilvános könyvtár. A modern információs technológiáknak köszönhetően a parlamenti könyvtárak egyre nyitottabbá válnak a nagyközönség számára is.

A cseh parlament digitális könyvtárának terve 1995-ben született. 1997-ben, miután sikerült digitalizálni az összes dokumentumot (beleértve a gyorsírást jelentéseket is) 1861-től napjainkig, megszületett a döntés, miszerint legalább ezeket a dokumentumokat hozzáférhetővé kell tenni az interneten. Mind a hazai és külföldi média, mind a felhasználók – több mint 30 ezer felhasználó havonta – részéről pozitív visszajelzés érkezett a projekt szükségességét és értékét illetően. Nemzetközi összehasonlításban is kitűnik mint az egyik legsikeresebb vállalkozás, amely egyedülálló az európai gyakorlatban.

Szlovákia 2002-ben csatlakozott a projekthez. Az együttműködés azon alapult, hogy a cseh és a szlovák honlapnak egyaránt hasonló dokumentumokat kell tartalmaznia. A csehek felajánlották saját digitalizált történelmi dokumentumaikat a szlovákoknak, Szlovákia pedig elkezdte digitalizálni a saját anyagait, valamint néhány hiány-

zó dokumentumot a 19. század végi cseh történelemből. 2003 óta Szlovákia folytatja mind a cseh, mind a szlovák dokumentumok digitalizálását. A cseh és a szlovák parlament weboldalain egyaránt elérhetők a teljes szövegű dokumentumok. Gyors és könnyű elérést biztosítanak a kurrens és archív anyagokhoz.

Nagy előnye a projektnek, hogy a cseh és a szlovák nyelv eléggé hasonló, és az emberek mindkét országban megértik egymást, így a dokumentumok lefordítása nem szükséges. Nehézséget okozott viszont a digitális könyvtár szerkezeti felépítése történeti szempontból. Egyes időszaki kiadványok periodicitása nem felelt meg az egyes választási időszakoknak. Végül minden dokumentum bekerült az elektronikus könyvtárba oly módon, hogy a könyvtár szerkezete egyszerű és áttekinthető lett a felhasználók számára.

A projekt résztvevői között magánvállalkozók is vannak, mint például a szlovák NUPSESO cég, mely kizárólagos forgalmazója az ABBYY FineReader 7.0 nevű szoftvernek. Ez a szoftver képes felismerni olyan bonyolult karaktereket is, melyeket például a 19. században használtak az Osztrák-Magyar Monarchia idején. A dokumentumok mind HTML, mind PDF formátumban letölthetők, így az olvasó látja az eredeti formát is. 2003 óta az összes szlovák, 1993 óta pedig az összes cseh parlamenti anyag automatikusan bekerül a digitális könyvtárba. Egy másik szlovák cég, az exe-Information Technology, a szoftverfejlesztést vállalta magára, a dokumentumok export-importját, archíválását. Kidolgozott egy új modellt a dokumentumok cseréjére, amely helyettesíti a CD-ROM-on való tárolást.

A jövőbeni tervek közé tartozik a történelmi folyóiratok teljes körű feldolgozása és az automatikus információcsere. Minden évben kétszer találkoznak a két ország képviselői, hagyományosan tavasszal Szlovákiában, ősszel pedig Csehországban.

(Havas Petra)

Lásd még 30, 74, 81

Jogi szabályozás

08/015

PUGLISI, Paola: Deposito legale, la bicicletta nuova = Boll.AIB. 47.vol. 2007. 1/2.no. 11-42.p. Bibliogr. látjegyzetben.

Res. angol nyelven

Kötelesspéldány, az új bicikli. A kötelesspéldány-ügy új szabályozása Olaszországban

Jogszabály -könyvtárügyi; Kötelesspéldány

2006 szeptemberében lépett hatályba Olaszországban a kötelesspéldány-ügy új jogi szabályozása. Az előző, 1939-es jogszabály elsődleges célja a nyomdatermékek ellenőrzése (esetleg a cenzúra lehetővé tétele) volt, így már 1945-ben, majd 1949-ben módosították. Jogi intézkedés utoljára 1981-ben érintette a témát, mikor az egyetemi oktatás újraszervezésével kapcsolatban a doktori értekezéseknek a két központi nemzeti könyvtárba való kötelező eljuttatásáról született rendelkezés.

A könyvtárügy az 1970-es évek óta sürgeti a kötelesspéldány-ügy rendezését, melynek az új szabályozás nem mindenben tesz eleget. Három kritikus pont emelhető ki az új normatíva jellemzőiből: az aszimmetria, az általánosság és a kivételek. Aszimmetriát okoz, hogy a rendelkezés két, egy országos (nemzeti) és egy (régiónként egy) regionális archívum létrehozását írja elő a kötelezően megküldött dokumentumokból. A központi bibliográfiai szolgáltatások nagyjából harminc éve várják újradefiniálásukat, racionálisabb és gazdaságosabb megközelítés alapján, ám ettől a törvénytől nem kapták meg. A különféle helyi szolgáltatások pedig rendkívül heterogének, egyesek igen előrehaladtak a fejlődésben, míg mások jócskán lemaradtak, az új rendszer viszont a régióknak és a helyi intézményeknek veszélyesen új (és gyakran teljesen előzmények nélküli) feladatokat és funkciókat ad.

Az általános jelleg – ami persze önmagában pozitív elem is lehet – mutatkozik meg abban, hogy a szabályozás ugyan definitív szándékkal sorolja a szolgáltatási kötelezettség alá eső dokumentumokat, de nem tudja magában foglalni az azok sokféleségéből adódó gyakorlati problémákat. Nem tesz különbséget a kötelespéldányokat befogadó intézmények között, azonosan kezel minden végcél, minden intézményben, minden dokumentummal. A szimmetriahiányról szólva a már említett országos és regionális archívum bevezetése esetében is, ami a több szinten való megőrzés modelljét szándékszik megvalósítani, az általánosság nyilvánul meg: nem tesz funkcionális különbséget közöttük, és a két központi nemzeti könyvtár esetében is csak a tartalmak különbözőségére reflektál, a funkciókét ignorálja. A kivételek elsősorban a kiadványtípusokban jelentkeznek: vita volt a változatlan utánnomások szerepéről (ezek benne foglaltatnak a szabályozásban); kérdés, hogy az atlaszok miért jelennek meg külön kategóriaként; a mikrofilm és a *microfiche* eltűnőben lévő produktum, ám éppen úgy szabályozott, mint a *dokumentum* általában: a nyilvános használatra szánt kiadói produktumok, akár árazottak akár ingyenesek, amiket bármilyen, akár analóg akár digitális hordozók tartalmaznak, amennyiben a törvény céljának keretébe tartoznak. Ez utóbbi azt jelenti, hogy a dokumentum a kultúrához vagy a társadalmi élethez kapcsolódjon, illetve, hogy nyilvános használatra szánják. Így jelenik meg kérdésként a házi nyomtatványok köre és a „szürke irodalom” teljes problémaköre. Tovább menve a határterületek és problémás esetek felé, a szolgáltatandó (és megőrzendő) audio- és filmdokumentumok köre a video-műalkotásokkal bővült, ám mit kezdjen az előállító (és a könyvtár) a performansz részét képező videóval, a videoszoborral és a videoinstallációval, ami mind nem *csak* videó, hanem videó *is*? És a videojátékban mikor több a közhasználatra szánt, elektronikus hordozón terjesztett interaktív szoftver (pl. egy oktató CD-ROM), és mikor

a játék (mint egy beszélő babában)?

A részletekben rejlő (nem csekély és nem jelentéktelen) problémáktól eltekintve, régóta szükséges volt a korábbi rend felváltása egy új szabályozással, s ha az nem is oldja meg a legfontosabb gondot, azaz a központi bibliográfiai szolgáltatások helyzetének rendezését, lehetőséget teremt a kérdés újbóli, új körülmények közötti napirendre tűzésére.

(Mohor Jenő)

08/016

HARRIS, Lesley Ellen: Monitoring legal and illegal use of digital content. How can your enterprise effectively keep tabs on use? = Inf.Outlook. 11.vol. 2007. 8.no. 38-39.p.

Digitális tartalmak legális és illegális használata. Hogyan tudja egy intézmény hatékonyan figyellemmel kísérni a felhasználást?

Elektronikus publikáció; Használó; Szerzői jog

A szerzői joggal foglalkozó ügyvéd és a *Copyright and New Media Law Newsletter* szerkesztője cikkében gyakorlati tanácsokat ad a digitális tartalmak (dokumentumok és licencek) vásárlóinak (a könyvtárosoknak), amelyeket érdemes megszívlelnünk, ha el akarjuk kerülni a bonyodalmakat – és a jogsértéseket. A legfontosabb kérdéseket az alábbi sorrendben tárgyalja:

Amit a tartalmak jogszerű használatáról tudni kell, szerepel a szerződésben: *olvassuk el alaposan a licencszerződést!* Főleg azokat a részeket nézzük át figyelmesen, hogy ki a jogosult felhasználó, mi tekinthető jogosult használatnak, és milyen kötelezettségek hárulnak a könyvtárunkra.

A szerződésben szerepelni fog, kik a „*jogosultsággal rendelkező felhasználók*” (köztük a könyvtár dolgozói, de talán a tanácsadók és a részmunkaidős dolgozók is). Ha az intézmény több telephelyen működik, valószínűleg az ott dolgozók is szerepelnek a szerződésben. Ha a könyvtár honlapján az olvasók is elérhetik a tar-

talmakat, ennek a kitételnek is szerepelnie kell a szövegben.

Fontos kérdés, jogosultak vagyunk-e a tartalom továbbhasznosítására is, azaz készíthetünk-e a licenc-folyóiratainkból másolatokat egy konferenciára, vagy hivatkozhatunk-e egy-egy tanulmányban azok cikkeire? Mindez kiderül a szerződés „jogok” fejezetéből. E-mailben elküldhetjük-e magunknak valamelyik folyóirat-cikket? Ez a lehetőség is szerepelhet a jogok között, de előfordulhat, hogy csak az általános jogok között találjuk a reprodukciós jogosultság részeként. Fontos a „jogosult használat” fejezet is (a tartalmat használhatjuk például magán-, nem kereskedelmi, tudományos, kutatási, oktatási stb. célra is): ezek szerepelhetnek a licencben is. Nagyon fontos, hogy miként rendelkezik a szerződés a „használat korlátozásáról”: ugyanis ennek a betartása teszi jogszerűvé a használatot. (Itt szerepelhet a nagymértékű másolás és a tartalom módosításának a tilalma is.)

A szerződés aláírása után érdemes a kikötéseket és feltételeket írásban összegezni, és kitenni oda, ahol a tartalmat használók elolvashatják. Célszerű a jogosult felhasználókkal aláíratni egy nyilatkozatot, melyben elfogadják a használat szabályait. Elővigyázatosságból célszerű arra is kioktatni az olvasókat, miként észlelhetik a jogtalan használatot, és hogyan jelenthetik az illetékeseknek.

Nem várható el tőlünk, hogy az összes illegális használatot kinyomozzuk, de tehetünk olyan óvintézkedéseket, amelyek biztosítják a használat jogszerű kereteit. Remélhetőleg arra nem vállalkozik a könyvtár, hogy egyenként ellenőrizi, mit használt az olvasó – ez egyrészt sértene a magánszférát, másrészt rengeteg munkaidőt emésztene fel.

A használat figyelemmel kísérésére többféle megoldás választható: minden másolaton szerepeljen a tartalom tulajdonosának a neve, e-mail címe és a szerzői jog védelmére felhívó utalás/megjegyzés; ha licencelt tartalmat használ az olvasó, fel kell hívni a figyelmét a szerzői jogra és

a licencszerződésre (pl. a már említett képernyő melletti táblán, illetve távoli elérés esetén a képernyőn olvasható tudnivalókra); a szerzői joggal és a licencmegállapodásokkal kapcsolatos információkat megfelelő csatolásokkal a könyvtárnak elérhetővé kell tennünk, illetve be kell szereznünk a tárgykör irodalmát is; a jogosultsággal rendelkezők számára biztosítsuk a licencszerződés kivonatát, illetve teljes szövegét.

(Murányi Lajos)

Lásd még 63-64

Oktatás és továbbképzés

08/017

YOUNG UM, Ai - FEATHER, John: Education for information professionals in the UK = Int. Inf. Libr. Rev. 39. vol. 2007. 3/4. no. 260-268. p. Bibliogr.

Információs szakemberek képzése az Egyesült Királyságban

Hatékonyág; Képesítés; Könyvtárosképzés -felsőfokú

A könyvtárosképzés Nagy-Britanniában 1885-ben kezdődött meg a könyvtárosegyesület (Library Association, LA) tanfolyamaival és vizsgáival. Az egyetemeken a képzés 1919-ben indult meg. Nagyobb arányú egyetemi képzés azonban csak a 2. világháború után kezdődött másoddiplomák kiadásával. Az alapképzés (Bachelor) 1967-ben indult. 1980 óta kétféle követelményrendszerrel találkozunk: vagy könyvtár szakos mesterfokozatú, vagy más egyetemi végzettséggel és könyvtár szakos posztgraduális (másod)diplomával kell rendelkezniük az információs szakembereknek.

Az 1960-as 70-es években ezekkel a fejleményekkel együtt a könyvtárosság (egyre inkább „könyvtár- és információtudomány” vagy „könyvtári és információs tanulmányok” néven) kiforrott, önálló tudományá vált Nagy-Britan-

niában, és a könyvtártudományi tanszékek az oktatás epicentrumává váltak.

Az 1990-es években a képzés fő árama a mesterképzés lett, amely kiszorította a másoddiplomás képzést. A „könyvtárosképző fakultás (iskola)” helyett a „könyvtári és információs tanulmányok tanszéke” elnevezés terjedt el. Az Egyesült Államok gyakorlatával szemben ritkábban használták a „könyvtár- és információtudományi tanszék” elnevezést, viszont elterjedt az „információtudományi”, vagy „információmenedzsment” (a könyvtárra utaló kifejezéssel vagy anélkül), továbbá az „információs és kommunikációs tanulmányok” megnevezés.

A 20. század utolsó évtizedének gyorsan változó brit felsőoktatása kiterjedt oktatási és vezetési változásokat hozott a könyvtárosképző intézmények számára. 1997-ben bevezették a felsőoktatás nemzeti minőségbiztosítási rendszerét. Az egyetemek egyre nagyobb jelentőséget kezdtek tulajdonítani a kutatásnak. Az alapképzési programok, amelyek fontos fejlődést jelentettek az 1960-as években, már nem vonzottak elegendő számú jelentkezőt, ezért megszűntek vagy gyökeresen átalakultak.

A mesterképzés sikeresebb volt. A programok virágzása folytatódott, bár az évtized végére néhány programnak nehézségekkel kellett szembenéznie. A 2000-es évek elején ezeket a problémákat tovább súlyosbította a tandíjak bevezetése, ami nagyot rontott a teljes időben történő (nappali) mesterképzés népszerűségén. A jelentkezők minden szakon csökkentek, ráadásul a könyvtáros szakos hallgatók számára csökkentek az ösztöndíj-lehetőségek is. A 90-es évek végére az információmenedzsment egyre inkább alapvető elmévé vált a képzésnek, és gyakran üzleti tárgyakhoz is kapcsolódott. Nagyobb mértékben igazodott a képzés a kommunikáció és média szakokhoz, valamint a számítástechnikához és információtechnológiához.

2002-ben a Library Association és az Institute of Information Scientists egyesülésével létrejött a CILIP. Egyik legelső kezdeményezése volt a

könyvtárosképzésben játszott felügyelő szerepének újragondolása. Új képesítési keretrendszert dolgozott ki, amely azonban nem indította a nem hagyományos képző intézményeket arra, hogy kérjék az akkreditációt. Az akkreditáció, az önértékelés és a szakértői értékelés önkéntes, nem kormányzati, kollegiális folyamat, amelynek során – az Amerikai Könyvtáregyesülettel (ALA) szemben – programokat és nem intézményeket akkreditálnak. Célja, hogy biztosítsa a hallgatókat és a munkáltatókat arról, hogy a képzés megfelel az eredményes szakmai gyakorlat megvalósításával kapcsolatos kívánalmaknak, ideértve a megfelelő szakmai készségek és ismeretek megszerzését.

A Minőségbiztosítási Ügynökség (Quality Assurance Agency, QAA) 2000-ben kidolgozta a könyvtárosság és információmenedzsment teljesítmény-értékelési programját, amely – bár nem nemzeti tanterv – olyan szabvány, amelyhez méri a kurzusokat az intézmények rendszeres mérése során. A QAA a felsőoktatás színvonalát és minőségmenedzsmentjét méri, és szakmai értékelései normatív jellegűek. A szabvány fő elemei egyúttal meghatározzák, hogyan értelmezik Nagy-Britanniában a könyvtártudomány hatókörét és kutatási területét, valamint a könyvtártudományi képzés céljait. Fő elemei között szerepelnek az információ különböző hordozókon és formátumokban történő létrehozásának, rögzítésének, elemzésének, értékelésének és kezelésének folyamatai és technikái. Magában foglalja a könyvtári, levéltári és információs termékek, szolgáltatások és rendszerek létrehozásához szükséges tervezési, megvalósítási, értékelési, elemzési és fejlesztési technikák alkalmazását a szervezeti kultúra, a célok, az ügyfélbázis, a szakmai alapszabályok és etikai keretek, valamint a nemzeti és nemzetközi rendelkezések és szabályozás kontextusában. Ugyancsak foglalja az információs rendszerek, információs és kommunikációs technológiák átfogó fogalomrendszerével és elméletével, amennyiben azok az információmenedzsment elveire és gyakor-

latára érvényesek. Érint olyan kérdéseket, mint a társadalmon belüli, nemzetek, kormányzatok, szervezetek és egyének közötti információáramlás dinamikája.

A CILIP jelenleg 17 könyvtár- és információtudományi tanszékre terjesztette ki akkreditációját (ezek közül egy Dublinban működik). A korábban említett sokféleség ezek elnevezésében és a kiadott diplomákban is tükröződik, a legáltalánosabban előforduló fogalom az információmenedzsment.

(Koltay Tibor)

08/018

BELAYCHE, Claudine: Métiers, formations et status des personnels des bibliothèques. Évolutions, adaptations, mutations = Bull.Bibl.Fr. 52.tom. 2007. 5.no. 21-29.p. Bibliogr. lábjegyzetben.

Res. angol, német és spanyol nyelven

Könyvtárosi hivatás, képzések és munkakörök. Fejlődés, felzárkózás, átalakulás

Könyvtárosi hivatás; Könyvtárosképzés -felsőfokú; Könyvtarostoborzás

A francia könyvtárosok és információs szakemberek szervezete sokrétű tevékenységet folytat. A cikk bemutatja a szervezet legújabb eredményeit, valamint a képzés legújabb fejleményeit (európai harmonizáció, egyetemek autonómiája) a könyvtarostoborzás és a könyvtárosi pálya lehetőségeit – nevezetesen az előrelépés, a mobilitás, a bérezés, az állásváltoztatás, a megbecsülés és a szakmai fejlődés terén. Hangsúlyozza a francia területi és állami közfunkciók különbségeit, és megkérdőjelezi a közkönyvtárak jelenlegi működési formájának megőrizhetőségét.

(Autoref.)

08/019

TAM, Lawrence W. - HARVEY, Ross [et.al.]: How relevant are library and information science curricula outside their geographic domain? = Educ.Inf. 25.vol. 2007. 2.no. 73-91.p. Bibliogr. 16 tétel.

Mennyire hasznosíthatók a könyvtár- és információtudományi tantervek az ország határain kívül?

Könyvtárosképzés -felsőfokú; Összehasonlító könyvtartudomány; Tanterv, óraterv

Az ausztrál könyvtár- és információtudományi (LIS) képzések népszerűek Ausztrálián kívül is, és Ausztrália népszerű tanulási célpont a régió diákjai számára. Ez a tanulmány összehasonlító vizsgálatot végez annak megállapítására, hogy az ALIA (az ausztrál könyvtáros egyesület) könyvtárosképzési tananyaga Ausztrálián kívül is megállja-e a helyét. A könyvtárosképzés jövőbeni, a digitális korra jellemző igényeit felmérő kutatáson alapul, különös tekintettel a Különleges Közigazgatási Terület (SAR), Hong Kong és a Kínai Népköztársaság igényeire, és figyelembe veszi az ALIA oktatási irányelveit, valamint az amerikai és európai tanterveket. A legutóbbi kutatások egy ideális tanterv kidolgozását célozták főleg Hong Kong és más délkelet-ázsiai országok számára. Sikerült konszenzust kialakítani a megfelelő oktatási tartalmat tekintve, amely hét területre koncentrált. Ezeket az eredményeket összehasonlították az ALIA oktatási irányelveivel, valamint az IFLA által javasolt tananyaggal és európai könyvtárosképző intézmények tanterveivel. A tanulmány megállapítja, hogy a konszenzus relatív hiánya arról, mit kell tartalmaznia egy alaptantervnek, nincs túl nagy hatással a könyvtárosképzésre, és további vizsgálatok szükségességét veti fel.

(Autoref.)

ČADNOVA, I.V.: „Mul'tikulturalizm v bibliotekah (o programme učebnogo kursa) = Vestn.Bibl.Ass.Evrazii. 2007. 2.no. 35-38.p.

Multikulturalizmus a könyvtárban – egy tanfolyami programról

Könyvtárosképzés -felsőfokú; Nemzetiségi könyvtár; Nemzetiségi olvasó; Tanterv, óraterv

A multikulturális szolgáltatás terén a könyvtárakban szerzett tapasztalatok azt mutatják, hogy a sikeres munkához a személyzet speciális szaktudása szükséges. Ehhez a képzést meg kell szervezni. A világon sok egyetemen tartanak ilyen kurzust a könyvtári és információ tudományok keretében. Példaként az USA-ban a Rhode Island-i Egyetemen szervezett „Multikulturalizmus a könyvtárakban” c. tanfolyam szolgál.

Oroszországban a multikulturális könyvtári szolgáltatás témakörben szervezett kurzus újdonságnak számít. A 2004-ben kidolgozott tematikában 16 órát terveztek. A kurzust a Művészeti, Kulturális és Turisztikai Dolgozók Átképző Intézetében (Akademiâ perepodgotovki rabotnikov isskustva, kul'tury is turizma = APRIKT), a könyvtári tanszéken tartják. Tematikája: a multikulturalizmus elméleti és társadalmi kérdéseinek feltárása a korszerű könyvtártudományban, a különböző országokban a könyvtárak multikulturális környezetben folytatott tevékenységének tanulmányozása. Az órákat a világon szerzett tapasztalatokat tükröző, hagyományos és elektronikus dokumentumokat tartalmazó irodalomjegyzék kíséri.

Az oktatás első tapasztalatait azt mutatják, hogy a multikulturalizmus problémája nagyon érdekli a könyvtárosokat, különösen az olyan régiókban, mint Baskiria, Dagesztán, a Csecsen vagy az Udmurt Köztársaság. A probléma felvetése nem számít újdonságnak, mivel még a szovjet

időkben nagy hangsúlyt fektettek a több nemzetiségű területek könyvtári ellátására. Az a tény, hogy a nagykönyvtárak (különösen a köztársasági szintűek) állományaiban több tízezerre volt tehető a nemzetiségi nyelvű dokumentumok száma, azt jelentette, hogy a könyvtárak – a mai szóhasználattal – a multikulturális szolgáltatást fejlesztették. Ennek ellenére a kurzus nagy érdeklődést váltott ki, különösen a fiatal szakemberek körében. Őket kell megtanítani a tolerancia alapjaira régiójuk kulturális és etnikai körülményei között, ők viszik be az etikát a szolgáltatásba. A kurzus módszertani alapként szolgálhat a különböző régiókban a multikulturális könyvtári szolgáltatások megszervezéséhez, elsősorban ott, ahol a hagyományosan volt, vagy a jelenkori etnikai migrációk miatt multikulturális lakosság alakult ki. Az első kurzus még újdonságnak számított, a hallgatóknak nem kellett feladatokat megoldaniuk. A következő tanfolyamokhoz azonban célszerű kidolgozni a régió etnikai és nyelvi összetételének tanulmányozására irányuló feladattervet, hogy az adott területen lévő oroszországi könyvtár meg tudja határozni a rá váró feladatokat.

Multikulturális környezetben a könyvtári szolgáltatás megszervezésének egyik legfontosabb feltétele a szakképzett munkatársak megléte. A képzésben mind a főiskolákon a hallgatóknak, mind a továbbképzésben részt vevő könyvtárosoknak részesülniük kell. Ehhez a megfelelő oktatási programokat és segédleteket még ki kell dolgozni.

(Viszocsekné Péteri Éva)

Lásd még 21

Egyesületek

08/021

JULIEN, Heidi: The Association for Library and Information Science Education (ALISE). Past, present, future = Educ.Inf. 25.vol. 2007. 2.no. 131-140.p. Bibliogr.

Az amerikai Könyvtár- és Információtudományi Képzőintézmények Egyesülete (ALISE): múlt, jelen, jövő

Egyesület -könyvtári -nemzeti; Könyvtárosképző intézmény

A Könyvtár- és Információtudományi Képzőintézmények Egyesülete (Association for Library and Information Science Education = ALISE) hivatalosan 1915-ben alakult meg, így nemrég ünnepelte fennállásának 90. évfordulóját. Először *Association of American Library Schools* néven működött, amely az amerikai könyvtáros egyesület (ALA) konferenciáin rendezett szakmai kerekasztal-rendezvényekből nőtt ki; jelenlegi elnevezését 1983-ban kapta. Elnökei között elsősorban egyetemi oktatókat, de olykor könyvtárigazgatókat is találunk. (Az ALISE történetéről részletesen a <http://www.alise.org> címen olvashatunk.) Az egyesület folyóirata, a *Journal of Education for Library and Information Science* (JELIS), igyekszik minél több kontinensről szerzőket toborozni – eddig szerény eredménnyel. Az ALISE 2005-ben elfogadott stratégiája az alábbi fontos elemeket tartalmazza:

- víziója szerint erősíteni kell az egyesület ismertségét 2008-ra;
- küldetésnyilatkozata pedig együttműködés, érdekképviselet és az eredmények szétszűrgése révén biztosítandó magas színvonalú kutatás, oktatás, valamint az oktatóknak nyújtott színvonalas szolgáltatások népszerűsítését fogalmazza meg;
- fő célja az olyan kutatások támogatása, amelyek mind az oktatásban, mind a tanulásban hasznosíthatóak, napjainkban a szakpedagógiára koncentrálna.

Bárki egyéni tagja lehet az egyesületnek, aki elfogadja céljait, és bármelyik képzőintézmény csatlakozhat hozzá testületi tagként. (A cikk írásakor 774 egyéni, 62 testületi és 4 intézményi

társult tagja volt.) A tagok a tagsági díjért cserében megkapják a már említett negyedéves folyóiratot (JELIS) és több egyesületi kiadványt is, de többféle információs anyag, hírlevél, honlap és levelezőlista is a tagok rendelkezésére áll. Az ALISE régóta társult tagja mind az ALA-nak, mind az IFLA-nak.

Az egyesületet az igazgatók hétfős testülete irányítja: mindegyikük egy-egy szakterület irányításáért, illetve a kapcsolattartásért felelős. Munkájukat több bizottság is segíti. Az elnök most Kathleen Combs, az egyesület székhelye Chicagóban van. Minden képzőintézmény egy-egy képviselője tartja a kapcsolatot az egyesülettel. (Természetesen mindenki önként vállalja a munkát.) Számos állásfoglalásuk és dokumentumuk született az elmúlt esztendőben; jelenleg a szakterület képzésének etikai kódexén dolgoznak. Néhány speciális szakcsoport (SIG) is tevékenykedik az egyesületben, melyek egy rész-kérdéssel vagy szakterülettel (doktoranduszok, tanmenet, fiatalok könyvtári szolgálata) foglalkoznak.

A tagok a legtöbbit az éves konferenciákból profitálnak, ahol egy-egy központi téma köré csoportosítva lektorált előadásokra, nemzetközileg elismert szakemberek felszólalásaira, kerekasztal-beszélgetésekre, poszterelőadásokra kerül sor. A szakmai díjakat is ilyenkor adják át (elismerve a könyvtárban, a kutatás vagy az oktatás terén végzett kiváló munkát).

1960 óta megjelenő hivatalos szakfolyóirata, a JELIS fontos szerepet tölt be az egyesület céljainak megvalósításában. (Ezt a tézist igazolandó nemrég a folyóirat tizenegy évfolyamának cikkeinek tartalmi elemzését is elvégezték: az eredmények ismertetése zárja a tanulmányt.)

Összefoglalóan megállapítható, hogy az egyesület prosperál, új célokat tűzött maga elé, taglétszáma stabil, és élénk az érdeklődés konferenciái iránt. A továbbfejlődésre van még lehetőség nemzetközi szinten, hiszen gyümölcsöző lenne, ha a szakmai oktatás globális szemléletűvé válna; az egyesület céljai nem kötődnek határokhöz,

mindenütt egyformán érvényesek, de ennek érdekében az egyesületnek kellene további erőfeszítéseket tennie. (A cikk függeléke közli a JELIS tartalomelemzésének változóit és értékeit.)

(Murányi Lajos)

Lásd még 1, 6, 11

Könyvtárak és tájékoztatási intézmények

Nemzeti könyvtárak

08/022

MARCUM, Deanna B.: United States Library of Congress. Expanding in three directions = Alexandria. 19.vol. 2007. 2.no. 83-93.p. Bibliogr.

Az Egyesült Államok Kongresszusi Könyvtára: a három fő fejlesztési irány

Audiovizuális anyag; Könyvtáráépület -nemzeti; Megőrzés; Nemzeti könyvtár; Raktár

Az amerikai Library of Congress látogatói egy nagyszabású fejlesztésnek lehetnek tanúi, amelynek három fő iránya van: egyrészt olyan dokumentumokat archiválni, amelyek különben az enyészeté lennének, másrészt megővni a már létezőket, harmadrészt még könnyebben és szélesebb körben elérhetővé tenni őket. Az első kezdeményezés négy új épületkomplexum megépítésével ölt formát egy hegyoldalban, közel a Virginia állambeli Culpeper városához, amely kb. egyórás autózással érhető el a washingtoni főépülettől. Ez a komplexum, melyet Library of Congress Packard Audiovizuális Archiváló Központnak neveztek el, biztonságos tároló helyet, állományvédelmi és hozzáférési rendszert nyújt a könyvtár mozgókép-, média- és hangzóanyag-részlege által kezelt mintegy 5,7 millió tételnyi film-, videó- és hangzógyűjtemény számára. A második fő törekvés egy külső raktár építése más gyűjteményrészek számára Fort Meade-

ben (egy marylandi katonai bázison), amely kevesebb mint egyórányira van Washingtontól. Ezen a helyszínen a könyvtár és partnerintézményei befejezik a harmadik és a negyedik darabot abból a 13, nagysűrűségű raktározási modulból, amelyek célja, hogy hatszorosára növeljék a könyvtári állomány egyes részeinek élettartamát. A harmadik fő cél az interneten valósul meg, ahol a könyvtár honlapja jelenleg mintegy 10 millió digitalizált dokumentumot tesz elérhetővé. Különböző kapcsolatok és támogatások révén a könyvtár folyamatosan bővíti ezt a forrást, és az UNESCO-val közösen egy világméretű digitális könyvtár (World Digital Library) létrehozásának tervén fáradozik. Ez egy olyan közös virtuális archívum lesz, amelyen keresztül a könyvtárak hozzáférést biztosítanak ritka, alapvető fontosságú, a világ minden tájának kultúráját bemutató dokumentumokhoz a világ bármely pontján élő felhasználók számára.

(Autoref.)

08/023

GABEL, Gernot U.: Hinter weissen Mauern wird walisisches Erbe bewahrt. 100 Jahre National Library of Wales = BuB. 59.Jg. 2007. 7/8.no. 549-552.p.

100 éves a Walesi Nemzeti Könyvtár

Feladatkör; Könyvtártörténet -nemzeti; Nemzeti könyvtár

Wales öt évtizede politikailag Angliához tarto-